

ЦИВІЛІЗАЦІЙНІ ВИМІРИ СУЧАСНОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА¹

РЕЦЕНЗІЯ НА ПІДРУЧНИК

**Международные стратегии экономического развития: Учебник / Лукьяненко Д. Т.,
Макогон Ю. В., Пахомов Ю.Н. и др. – Донецк: ДонНУ, 2008. – 449 с.**

Глобалізація економічних, політичних, культурних і інших суспільних відносин гостро поставила проблему пошуку ефективної системи регулювання всієї сукупності цих тісно взаємозалежних відносин і в *глобальному масштабі*. Таке завдання постало перед людством вперше. Протягом багатьох тисячоліть основою існування й процвітання суспільства були природні ресурси, нерозривно пов'язані з тією або іншою територією. Володіння територією, охорона її від зазіхань ззовні й організація експлуатації природних багатств, які знаходяться на ній або в її надрах, були й дотепер залишаються природними функціями держави. На цьому ґрунті склалося й пустило глибокі соціальні, політичні, правові й навіть психологічні коріння поняття “державний суверенітет”. У своєму крайньому вираженні воно означає здатність держави здійснювати на своїй території повний контроль над економікою й іншими сферами громадського життя, що виключає будь-яке втручання ззовні.

Проблеми становлення і розвитку економіки в якості постіндустріальної, що відповідає сучасним глобальним проблемам і викликам докладно розглянуті в підручнику «Міжнародні стратегії економічного розвитку», який підготовлений провідними вченими української сучасності і рекомендований Міністерством освіти і науки України як підручник для економічних факультетів і економічних ВНЗ України. Серед авторів – засновник наукової школи, академік НАН України, директор Інституту світової економіки й міжнародних відносин НАН України Ю.М. Пахомов і відомі вчені й фахівці в області зовнішньоекономічної діяльності, такі як А.С. Філіпенко, Д.Г. Лук'яненко, Ю. В.Макогон.

В розділі «Середовище формування стратегій розвитку» автори визначають основні тенденції економічного розвитку світової економіки такі, як матеріальна єдність світу (с. 3), посилення дії загальноцивілізаційних законів і закономірностей (с. 6), інтернаціоналізація, дематеріалізація, комп'ютеризація виробництва (с. 7 – 9).

Особливим проявом і одночасно інструментом глобалізаційних явищ економічного розвитку автори визначають Інтернет і прорив в галузях знань на основі комп'ютерних технологій, інтелектуальний капітал, що стає одним з ключових глобальних переваг сучасного конкурентного світового середовища (с. 15 – 18).

В міру розвитку науково-технічного потенціалу суспільства й розгортання інформаційної революції все більше розвивається вихідна база, що обумовлює необхідність і самодостатність державного регулювання на певній території. У наш час матеріальне багатство (природні ресурси, виробничі потужності й т.п.) все більше відступає на задній план у порівнянні з багатством інтелектуальним (накопиченими знаннями, рівнем науково-технічного потенціалу, досвідом підприємництва й т.п.). На відміну від матеріального, інтелектуальне багатство (с. 250) не є невід'ємною частиною тієї або іншої території, воно мобільне й за своєю природою позатериторіальне.

Вчені стверджують (с. 15), з чим важко не погодитися, що зростання ролі знань і інформації, характерне для постіндустріальної епохи обумовили зміну техніки й технології, зменшення кількості великих підприємств і збільшення кількості підприємств малого бізнесу. Діяльність малих підприємств у цих умовах є більш ефективною завдяки їхній гнучкості й адаптації до нових умов, що істотно змінило структуру економіки розвинутих країн. Однак це не означає усунення великих підприємств. Мова йде про оптимізацію структури економіки, про раціональне сполучення великого, середнього й малого бізнесу.

Правда, носіями інтелектуального багатства (с. 250) є громадяни тієї або іншої держави і як такі повинні підкорятися діючому на її території правопорядку й вимогам національної влади. Але якщо такі вимоги або закони стають обтяжними або взагалі несумісними із творчим розвитком носіїв інтелектуального багатства, останні залишають країну й мігрують туди, де умови для їхньої самореалізації більш сприятливі. Ще мобільніші самі ідеї, нові технології, ноу-хау й інші компоненти інтелектуального багатства. Це означає, що правила гри й суспільні інститути, які істотно сприяли функціонуванню переважно національних індустріальних суспільств, швидко стають неадекватними або несумісними з виникаючою глобальною інформаційною економікою й економікою знань. Таким чином, все більш значима частина національного багатства, оберігати й збільшувати яке покликана кожна держава, виходить з-під її контролю, а державний суверенітет виявляється все менш адекватним новим реаліям.

Цивілізаційним вимірам економічного розвитку автори в підручнику «Міжнародні стратегії економічного розвитку» присвячено розділ 7. Автори провівши екскурс через основні теорії цивілізаційного

¹ Международные стратегии экономического развития: Учебник / Лукьяненко Д.Т., Макогон Ю.В., Пахомов Ю.Н. и др. — Донецк: ДонНУ, 2008. — 449 с.

розвитку (З. Фрейда, К. Маркса, Теяр де Шардена, Е Фромма, І. Пригожина, В. Вернадського та інших), дійшли висновку (с. 435), що історичний процес породжує й буде породжувати все більш нові моделі й зразки соціально-економічної облаштованості суспільства, які за своїми характеристиками не вкладаються в традиційні поняття "капіталізм"- "соціалізм". Ми звикли лише до чорно-білого підходу: або капіталізм, або соціалізм. Тому й зазнаємо таких великих труднощів у теоретичному осмисленні того, що нині відбувається в розвитку формаційних структур суспільства, які, з одного боку, зближуються, з іншого – диференціюються.

Осмислюючи ці процеси, необхідно враховувати й можливу автономність розвитку цивілізації й формацій, які функціонують у її межах. Подібно до того, як на основі теорії цивілізації не можна визначити специфічні характеристики формацій, так і за логікою розвитку формаційних структур не можна сконструювати основи цивілізаційного процесу. Цим, зрештою, визначається складність теоретичного аналізу закономірностей історичного розвитку суспільного процесу, що передбачає, з одного боку, логічне відокремлення структур, які розглядаються, з іншого – їхній взаємний синтез, узгодження й збагачення.

Автори в проведеному фундаментальному філософському дослідженні стверджують: процеси формування (с. 372) нової глобальної світової економіки, інтенсифікація комунікацій, посилення світових господарських і гуманітарних зв'язків будуть йти паралельно із глобалізацією основних проблем і загроз розвитку. Основні проблеми розвитку, такі як ресурсні, продовольчі, енергетичні, екологічні, інформаційні, демографічні, космічні, що ще нещодавно носили національний і регіональний характер, у другій половині ХХ ст. перетворилися в глобальні проблеми людства. Критичне загострення й ускладнення глобальних проблем диктують необхідність всебічного посилення міжнародного співробітництва на основі погодженого розвитку глобального світового господарства й створення глобальної універсальної системи загальної (всесвітньої) безпеки. Як бачимо, на глобальному рівні економічний розвиток органічно пов'язаний із політичним розвитком і з проблемами безпеки. Ці тенденції посилюються.

Підручник «Міжнародні стратегії економічного розвитку» призначений для вивчення однойменної обов'язкової дисципліни за програмою підготовки магістрів зі спеціальності «Міжнародна економіка». На протязі восьми років однойменний навчальний посібник перевидавався чотири рази у всеукраїнському масштабі, видавався видавництвом «Знання» і два рази як підручник з грифом Міністерства освіти і науки України (сумарний тираж досяг більше 3000 екземплярів). За актуальністю, обсягом проаналізованого матеріалу, логікою і структурою викладення основних принципів і положень підручник буде корисним не лише магістрам, студентам-економістам, пересічним читачам, а й державним службовцям, керівникам підприємств і фахівцям з міжнародних відносин.

Доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України

М. П. Войнаренко

Підп. до друку 01.10.2009. Ум. друк. арк. 22,95. Обл.-вид. арк. 15,14
Формат 30x42/4, папір офсетний. Друк різнографією.
Наклад 100, зам. № 420

Тиражування здійснено з оригінал-макету, виготовленого
редакцією журналу "Вісник Хмельницького національного університету"

Редакційно-видавничий центр Хмельницького національного університету
29016, м. Хмельницький, вул. Інститутська, 7/1, тел. (8-0382) 72-83-63